

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Přezkum strategie Společenství týkající se rtuti“

KOM(2010) 723 v konečném znění

(2011/C 132/14)

Zpravodajka: **paní LE NOUAIL MARLIÈRE**

Dne 7. prosince 2010 se Evropská komise, v souladu s článkem 304 Smlouvy o fungování Evropské unie, rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci

Přezkum strategie Společenství týkající se rtuti

KOM(2010) 723 v konečném znění.

Specializovaná sekce Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 28. února 2011.

Na 470. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 15. a 16. března 2011 (jednání dne 15. března 2011), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 173 hlasy pro, 6 hlasů bylo proti a 12 členů se zdrželo hlasování.

1. Závěry

Provádění strategie týkající se rtuti z roku 2005 je v pokročilé fázi a byly uskutečněny téměř všechny kroky. V této strategii se bude jistě pokračovat a bude posilována.

1.1 EHSV podporuje závěry Rady týkající se této problematiky (¹), avšak doporučuje Komisi, členským státům a sociálním partnerům, aby:

- a) uznali nezbytnost a význam pokrokové pozice, kterou by si EU měla udržet na globální úrovni tím, že aktivně přijme další závazky v oblasti snížení používání, dodávek a emisí rtuti;
- b) vzali v úvahu, že celkový cíl musí provázet všeobecné omezení s uplatněním odchylek pro případy, kdy by to bylo nutné (při specifických technických nebo finančních problémech), místo prosazování omezení na jednotlivé produkty, způsoby uplatnění a jednotlivé fáze životního cyklu rtuti;
- c) intenzivněji dále podporovali provádění projektů v rozvojových zemích a zemích s transformující se ekonomikou, a to souběžně s činností mezivládního vyjednávacího výboru, jako součást mezinárodní činnosti v oblastech uvedených v odstavci 34 rozhodnutí řídicí rady UNEP 25/5;
- d) dospěli k závěru, že by se rtuť měla přestat používat v chlor-alkalickém průmyslu, a žádá Komisi, aby do

1. ledna 2012 předložila návrh pro právně závazná opatření včetně co nejkratší časové lhůty, kdy by se do roku 2020 měla v tomto odvětví přestat používat rtuť;

- e) upozornili na to, že by měla být přijata specifická opatření ohledně průmyslových emisí rtuti, a vyzývá Komisi, aby brzy přijala závěry týkající se nejlepších dostupných technik (BAT) a úrovní emisí souvisejících s BAT pro všechny příslušné průmyslové postupy používající rtuť s cílem podpořit provádění nedávno přijaté směrnice o průmyslových emisích;
- f) zvážili možnosti omezení používání rtuti v knoflíkových bateriích a navrhli omezení jejich uvádění na trh do 1. července 2012;
- g) dále posoudili možnost postupného ukončení používání rtuti v zubním lékařství do 1. července 2012 s ohledem na všechny dostupné studie a vývoj a na dostupné alternativy;
- h) přijali opatření s cílem zajistit zavedení vysoce účinných separátorů amalgámu ve všech zubních klinikách v EU;
- i) prozkoumali používání rtuti ve vakcínách, stávající alternativy a to, do jaké míry lze do 31. prosince 2012 vhodným způsobem přestat používat rtuť ve vakcínách, aby bylo lépe chráněno veřejné zdraví;
- j) do 31. prosince 2012 učinili kroky pro provedení prvního testovacího programu pro methylrtuť v rybách a náležitým způsobem aktualizovali komunikaci o riziku v rámci celé EU;

(¹) Závěry Rady k přezkumu strategie Společenství týkající se rtuti byly přijaty 14. 3. 2011 (7774/11).

- k) přijali opatření s cílem zvýšit povědomí a šířit informace o tom, že energeticky úsporné žárovky obsahují rtuť a jejich sběr by měl probíhat odděleně a bezpečným způsobem tak, aby nedošlo k jejich rozbití;
- l) posílili záruky odstraňování rezidua rtuti v odpadech;
- m) aby se právní předpisy EU vztahovaly na emise způsobené spalováním a emise z malých spalovacích zařízení;
- n) zvýšili vhodná opatření za účelem ochrany zdraví všech pracovníků, kteří mohou přijít do styku s rtutí;
- o) v tomto rámci přijali opatření zaměřená na případné dopady na zaměstnanost a umožňující zmírňovat důsledky průmyslových změn pro všechny zaměstnance nezávisle na výši jejich kvalifikace;
- p) přijali opatření, jež by zajistila oddělený a bezpečný sběr výrobků obsahujících rtuť, což není v současnosti dle zákona povinné, a provedli rozsáhlé informační kampaně, jejichž prostřednictvím by uživatelé a spotřebitelé získali informace o specifické téžavé a toxické povaze rtuti.

2. Úvod

2.1 Rtuť a většina jejích sloučenin jsou považovány za velice toxické a nebezpečné pro biologickou rozmanitost, ekosystémy a lidské zdraví. Jedná se navíc o bioakumulativní látku, jelikož se může hromadit v organismech a procházet různými články potravinového řetězce. Rtuť má tu vlastnost, že se vypařuje při pokojové teplotě nebo se degraduje na methylrtuť, jež je její nejrozšířenější, ale také nejtoxičtější formou. Tato látka je tedy odolná, je schopná se šířit na dlouhé vzdálenosti, ve vodě, v půdě, ve vzduchu nebo v organismech. ⁽²⁾

2.2 Původ uvolňování rtuti způsobeného člověkem souvisí s jejími různými způsoby použití, jako například v některých výrobcích a výrobních procesech, a s atmosférickými emisemi nebo náhodným vypouštěním. Rtuť se používá především ve chlor-alkalickém průmyslu, při chemické výrobě polymerů a výrobě zubních amalgámů, což představuje 86 % ročního objemu.

2.3 Emise rtuti do ovzduší z tepelných elektráren a dalších spalovacích zařízení, především uhelných elektráren, představují více než 50 % celkových průmyslových emisí rtuti ⁽³⁾.

⁽²⁾ UNEP – Chemikálie, Celkové hodnocení rtuti, prosinec 2002-2010.
⁽³⁾ <http://prtr.ec.europa.eu/PollutantReleases.aspx>.

Původ potenciálního uvolňování rtuti způsobeného člověkem

a) přidávání do výrobků:

- měřicí nástroje;
- zubní amalgámy;
- neonové zářivky a energeticky úsporné žárovky;
- baterie;
- vypínače;
- vakcíny (thimerosal nebo thiomersal);

b) používání při výrobě:

- katalyzátor pro polymery a polyuretan;
- chlor-alkalický průmysl;
- těžba zlata;

c) atmosférické emise:

- tepelné elektrárny (na uhlí);
- spalování (vstřebaná rtuť a zubní amalgámy);
- nerecyklovaný a spalovaný odpad (obsahující rtuť);

d) náhodné vypouštění:

- průmyslové úniky (při výrobě, skladování atd.).

3. Obecné připomínky

3.1 Na celosvětové úrovni byla v roce 2001 z iniciativy Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) zahájena studie o výskytu a vlivu rtuti, která dospěla k závěru, že důkazy o silně negativních vlivech rtuti jsou dostatečné k tomu, aby byla zahájena mezinárodní akce. ⁽⁴⁾ V únoru 2009 se vlády států v řídicí radě UNEP rozhodly vypracovat do roku 2013 právně závaznou smlouvu o rtuti.

3.2 V prosinci 2002 Komise předložila Radě zprávu o rtuti pocházející z chlor-alkalického průmyslu. Na základě této zprávy Rada vyzvala Komisi, aby tuto problematiku prohloubila a předložila „soudržnou strategii ... s opatřeními na ochranu lidského zdraví a životního prostředí před vypouštěním rtuti, která budou založena na přístupu životního cyklu týkajícího se výroby, použití, nakládání s odpadem a emisí“.

⁽⁴⁾ UNEP – Chemikálie, Celkové hodnocení rtuti, prosinec 2002.

3.3 V souvislosti s těmito směry činnosti přijala Komise 28. ledna 2005 strategii Společenství. Hlavním cílem je „snížení hladiny rtuti v životním prostředí a vystavení člověka účinkům rtuti, zejména účinkům methylrtuti v rybách“. (5)

3.4 Tato strategie má šest hlavních částí (a dvacet prioritních „akcí“), jejichž cílem je:

- snížení emisí rtuti;
- omezení vstupu rtuti do oběhu ve společnosti snížením nabídky a poptávky;
- řešení dlouhodobého osudu přebytků a zásob (ve stále používaných či uskladněných výrobcích);
- ochrana proti vystavení účinkům rtuti;
- zlepšení porozumění problému rtuti a jeho řešení;
- podpora a propagace mezinárodní činnosti týkající se rtuti.

3.5 Tato strategie obsahovala ustanovení o vyhodnocení a přezkumu plánovaných na rok 2010. Dne 7. prosince 2010 zaslala Komise Radě a Parlamentu tento přezkum strategie Společenství týkající se rtuti.

3.6 Evropská agentura pro chemické látky (ECHA) zároveň navrhla rozšířit omezení týkající se měřicích nástrojů obsahujících rtuť a používaných pro profesionální či průmyslové účely (6) v rámci ustanovení o přezkumu uvedeném v nařízení REACH. Dne 24. září 2010 se konala veřejná konzultace a výbory zainteresované v nařízení REACH by měly předložit svá stanoviska v září 2011.

3.7 Dvě stanoviska EHSV vydaná na toto téma umožnila podpořit angažovanost Komise v úsilí omezit výrobu a používání rtuti v EU i celosvětově, zaručit její bezpečné skladování a dosáhnout cíle, jímž je úplně ukončit používání rtuti v některých měřicích přístrojích. (7)

3.8 Ve svých stanoviscích však EHSV vyzýval Komisi, aby „co nejdříve realizovala ostatní části strategie týkající se rtuti a vytvořila opatření na další snižování použití rtuti v postupech a výrobcích v Evropě a na zajištění bezpečného odstranění rtuti obsažené v tocích odpadů“, a žádal ji o záruky, aby profesionální a průmysloví uživatelé měřicích nástrojů obsahujících rtuť byli povinni dodržovat cíl nešířit rtuť v životním prostředí.

(5) KOM(2005) 20 v konečném znění.

(6) Evropská agentura pro chemické látky, Příloha XV, Zpráva o omezení, červen 2010.

(7) Úř. věst. C 168, 20.7.2007, s. 44 – Úř. věst. C 318, 23.12.2006, s. 115.

3.9 Vyčerpávající posouzení uskutečněné v roce 2010 (8) a související dokumenty různých zainteresovaných stran (9) umožnily poukázat na skutečný pokrok, jehož bylo dosaženo v provádění strategie Společenství týkající se rtuti, a také na významný přínos EU v oblasti podpory mezinárodních iniciativ a jednání za účelem vypracování právně závazné smlouvy v rámci řídicí rady UNEP.

4. Konkrétní připomínky

4.1 Provádění strategie Společenství týkající se rtuti staví na některých obecnějších právních nástrojích (zejména na směrnici o omezení používání některých nebezpečných látek – RoHS (10), REACH, rámcové směrnici o vodě, směrnici o integrované prevenci a omezování znečištění – IPPC) a někdy tyto nástroje přizpůsobuje cíli omezit používání rtuti v EU:

- referenční dokumenty nejlepších dostupných technik (BAT – BREF), přijetí nové směrnice o průmyslových emisích (IED), jež aktualizuje a přepracovává sedm směrnic včetně směrnice IPPC, která posiluje úlohu nejlepších dostupných technik (s povinností uvést nová zařízení v soulad s předpisy od roku 2012 a stávající zařízení od roku 2016);
- směrnice 2006/66/ES o bateriích a akumulátorech a odpadních bateriích a akumulátorech snížila maximální povolený obsah ve srovnání s předchozí směrnicí z roku 1991.

4.2 Na základě tohoto provádění rovněž vznikly nové nástroje a nařízení, díky nimž Evropská unie získala vedoucí postavení v oblasti omezování používání rtuti:

- zákaz vývozu kovové rtuti a některých sloučenin a směsí rtuti a povinnost bezpečného skladování (nařízení (ES) č. 1102/2008 ze dne 22. října 2008) vstupující v platnost v březnu 2011;
- směrnice omezující uvádění na trh EU měřicích přístrojů obsahujících rtuť určených široké veřejnosti (zákaz uvádění na trh, kromě výjimek týkajících se konkrétně porozimetru), přijatá 25. září 2007 (a nyní připojena k bodu 18a přílohy XVII nařízení REACH). V současnosti se pracuje na rozšíření omezení na odborné účely (průmyslové a lékařské).

(8) <http://mercury.biois.com> (str. 74).

(9) Pracovní skupina Zero Mercury Working Group (ZMWG) www.zeromercury.org/ a Evropský úřad pro životní prostředí (EEB) www.eeb.org/.

(10) Směrnice 2002/95/ES o omezení používání některých nebezpečných látek v elektrických a elektronických přístrojích.

Euro-Chlore plánuje do roku 2020 postupně přestat používat rtuť v odvětví chlor-alkalického průmyslu na základě dobrovolné dohody.

4.3 EHSV zdůrazňuje, že při přezkumu nařízení (EU) č. 1102/2008 je důležité rozšířit zákaz vývozu též na další sloučeniny rtuti a výrobky obsahující rtuť a na bezpečné skladování kovové nebo pevné rtuti.

4.4 EHSV klade důraz na tyto body:

— v odborné studii BIO-IS pro GŘ ENV z roku 2010 ⁽¹⁾ se navrhuje, aby klíčovým cílem strategie byl celkový cíl, jímž je „ochrana lidského zdraví a životního prostředí před uvolňováním rtuti a jejích sloučenin, a to omezením globálního uvolňování rtuti způsobeného antropogenními vlivy do vzduchu, vody a půdy, a pokud možno, posléze i tak, že tomuto uvolňování zabrání“;

— v současnosti se také nabízí příležitost dále prosazovat celkový cíl, jímž je omezit používání rtuti, jelikož pro většinu výrobků a způsobů využití existují náhražky bez rtuti (ekonomicky přijatelné) a rovněž většina podniků, které vyrábějí výrobky obsahující rtuť, zároveň vyrábí náhražky, což umožňuje:

— snížit ekonomické a sociální dopady širokého omezení používání rtuti (na zaměstnanost);

— zlepšit postavení EU na úrovni inovací a na hospodářské úrovni (technologický pokrok);

— upevnit její pozici v mezinárodních a globálních jednáních včetně RIO+20 a v iniciativě Komise zaměřené na vnější rozměr evropské politiky v oblasti životního prostředí.

V Bruselu dne 15. března 2011.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Staffan NILSSON

⁽¹⁾ <http://mercury.biois.com> (str. 74).